

Speuren in verzamelingen:
werkboekje groep 5-6

ROL:
Jij bent een VEENARBEIDER

Welkom!

Wat leuk dat jullie het Heerenveen Museum komen bezoeken. In verschillende ruimtes van het museum gaan jullie op pad als échte veenarbeider.

De museumdocent wijst je de weg naar een zaal waar je met je eerste opdracht begint. Als je klaar bent met de opdracht ga je naar de volgende zaal. Je gaat langs alle zalen en opdrachten totdat je alle opdrachten hebt gehad. Maar het is geen wedstrijd hoor, dus neem je tijd voor alle opdrachten!

Wat is veen?

Tussen 1550 en 1900 werd er in het gebied rondom Heerenveen in de drassige veengebieden gewerkt door veel veenarbeiders. De foto hieronder laat zien hoe een veengebied eruit ziet.

Het bestaat uit natte, sponzige, moerasachtige grond met water. Moerasplanten die dood gaan komen in het water terecht. Ze zakken naar de bodem en blijven daar liggen. Andere dode planten komen daar weer bovenop te liggen. Hierdoor komen laagjes van zaden, wortels, bladeren en takjes boven op elkaar te liggen. Deze plantenresten vormen veen.

Het natte veen werd door hard werk van de veenarbeiders tot droge turf gemaakt. De droge turf werd gebruikt voor in de kachel zodat je het in de winter lekker warm had en ook kon koken. Er was namelijk nog geen elektriciteit in die tijd.

De veenheren en veenbazen verdienden hier veel geld aan. Terwijl jullie, de veenarbeiders, heel hard moesten werken voor maar een paar euro in de week.

Het veen

Plaats: Grietmannenkast

Je ziet in deze grote kast aan je linker kant een ingelijste landkaart hangen van de grietenij Aengwirden. Grietenij is de oude naam voor gemeente. Op de grens van de gemeentes Aengwirden, Schoterland en Haskerland is Heerenveen ontstaan.

In deze gemeentes was veel land opgekocht door de rijke heren en werd er hard gewerkt door de veenarbeiders.

.....

.....

.....

.....

This is a historical map of the Dutch colony of New Netherland, titled 'Nieuw-Nederlandsche West-Indische Compagnie 1614-1615'. The map shows the coastline from the Delaware River in the north to the Florida border in the south. Key locations marked include New Amsterdam, Albany, Fort Orange, and various Indian settlements. The map is color-coded with yellow for Dutch territory and green for Indian land. A decorative vignette at the bottom center depicts a Native American man in a blue tunic and red moccasins standing next to a Dutch man in a red tunic and blue moccasins. The vignette also includes a small table with text in Dutch and English, and a small illustration of a ship.

Wonen in Heerenveen

Plaats: Maquettezaal

Loop richting de maquette van Heerenveen. Maquette is een moeilijk woord voor een kleinere versie van een dorp, huis of landschap. Hier zie je Heerenveen zoals het eruit zag rond het jaar 1830. Heerenveen bestond toen uit 365 huizen en er woonden ruim 3000 mensen.

Waar denk je dat jij, een veenarbeider, woonde?

.....

.....

Zoek in ieder geval 3 gebouwen waar jij denkt dat de rijke heren van het veen woonden.

.....

.....

.....

Zie je ook de twee grote kanalen liggen in de maquette? Dit zijn de Heerensloot en de Schoterlandse Compagnievaart. Via deze twee wateren werd het turf naar andere steden vervoerd. Op het punt waar deze twee vaarten elkaar tegenkomen is het centrum van Heerenveen ontstaan. Kun jij dit kruispunt ook vinden in de maquette?

Als je zou mogen kiezen uit alle huizen van Heerenveen, waar zou je dan willen wonen en waarom?

.....

.....

.....

Teken dit huis hieronder na:

GRIETMANNEN?

Plaats: Herenzaal

Loop nu via de volgende zaal, en de zaal met de boekenkast naar de herenzaal. Rechts zie je een ingelijst portret van Willem van Haren. Hij was burgemeester van verschillende gemeentes te Friesland in zijn tijd en kwam uit een hele rijke familie.

Zijn opa, ook Willem van Haren, woonde in Oenemastate. Dit prachtige gebouw was vroeger het gemeentehuis van de grietenij Schoterland en is nu een stadscafé. Herken jij het gebouw?

.....

Met hoeveel mensen zou je kunnen wonen in Oenemastate?

.....

.....

In deze zaal zijn allerlei portretten te zien van de familie Van Haren. Het verschil tussen de arme, hardwerkende arbeiders en de rijke heren was heel groot. Kijk goed naar deze portretten. Waaraan zie je dat deze de familie Van Haren heel rijk was?

.....

.....

.....

.....

Bling Bling

Plaats: Zilverkamer

Loop de kamer uit, links dan de trap op naar de Zilverkamer.

Doordat er tussen 1500 en 1900 veel geld werd verdiend aan turf trokken er veel edelsmeden naar Heerenveen. Ze maakten allerlei prachtige voorwerpen van zilver voor rijke families (zoals die van Willem van Haren), gemeentes en kerken. Kijk eens rond in de zilverkamer.

Welke voorwerpen kom je allemaal tegen? Schrijf 5 verschillende voorwerpen hieronder op.

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

Als veenarbeider kon je deze prachtige zilveren voorwerpen helaas niet betalen. Maar als je toch iets van zilver zou mogen uitkiezen in deze zilverkamer, wat zou dat dan zijn? Waarom?

.....

.....

.....

.....

Wonen als een veenarbeider

Plaats: Pakes Zolder

Ga nog een trap op naar de zolder. Loop richting het kleine houten huisje. Het leven als veenarbeider was heel erg zwaar. In dit kleine huisje woonde je soms wel met 10 mensen. Het was klein, koud, vochtig en er was veel ongedierte. Ook moest je de keuken, wc en waterput delen met

de burens.

Hoe zou jij het vinden als je in zo'n klein huisje met zoveel mensen zou moeten wonen?

.....

.....

.....

Waar is de wc van het huisje? Wat valt je op?

.....

.....

Hoe groot is jullie huis en met hoeveel mensen wonen jullie daarin?

.....

.....

Wat staat er allemaal in het huisje?

.....

.....

.....

Zijn dit dezelfde dingen als in je woonkamer thuis? Wat is anders?

.....

.....

.....

Werken in het veen

Plaats: Pakes zolder

De veenarbeiders werkten in het voorjaar in het veen. Ze haalden het veen uit het water met een soort schepnet, verspreidden het over het land en stampten het aan. Het veen moest dan drogen en er werden blokken van gesneden. Je ziet hier allerlei gereedschap staan waarmee ze werkten.

Het was niet alleen heel zwaar werk wat ze op het land deden, maar ook erg lang. Vaak werkten ze van 's ochtends 4 uur tot 's avonds 7 uur.

Dat is wel 15 uur lang! Daar kregen ze maar €4,- per week voor.

Niet alleen de mannen, maar ook de vrouwen en kinderen werkten in het veen. De burgermeesters en rijke families hadden het stukken beter dan de arme veenarbeiders.

Wat vind jij van de verschillen in rijkdom tussen de heren en veenarbeiders? Vind jij het eerlijk? Waarom?

.....
.....

Hoe zou jij het vinden om dag in dag uit wel 15 uur op een dag te moeten werken?

.....
.....

Denk je dat de veenarbeiders nog hobby's of aan sport deden na hun zware werk?

.....
.....
.....

Ga nu naar de speelplaats / workshopruimte

Het bruine goud

Plaats: Workshopruimte

Tussen 1500 en 1900 draaide het allemaal om één ding in het gebied rondom Heerenveen: de brandstof turf. Er was nog geen elektriciteit. De mensen hielden zich in de winter warm door turf op te branden in een kachel. Op deze kachel konden ze tevens koken.

Het drassige veenland, gekocht door de rijke heren, werd na hard werken door de veenarbeiders omgetoverd in blokken droge turf. De turf werd verkocht aan andere gemeentes vooral richting Amsterdam. Voor je ligt een stuk turf. Het bestaat uit allerlei plantenresten.

Kun je ook planten herkennen in het turf?

.....

.....

Hoe ruikt het?

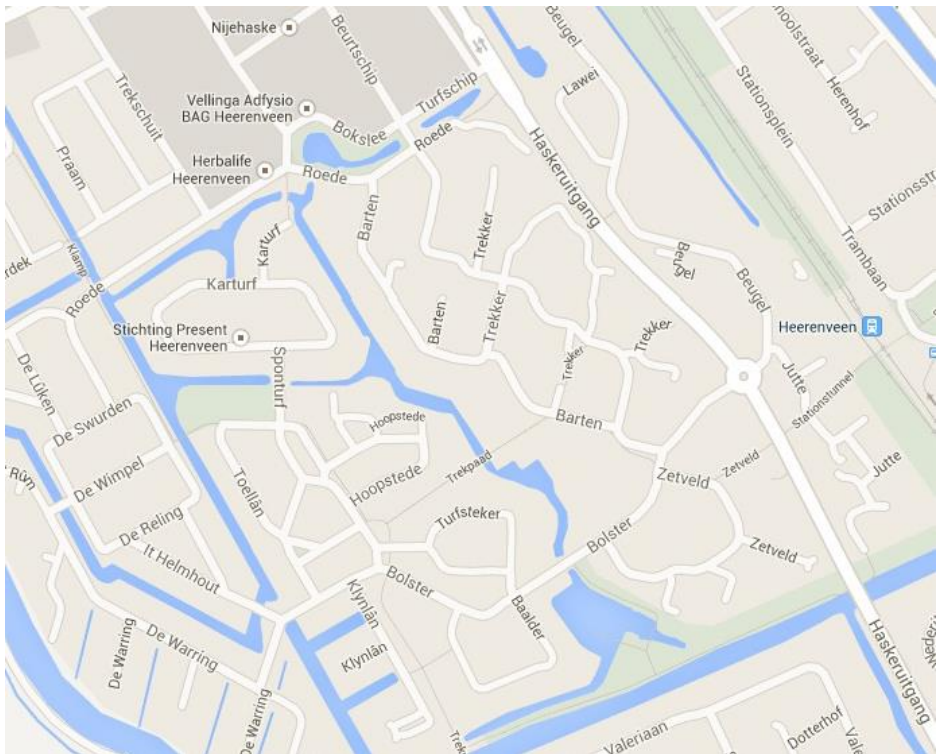
.....

.....

Plaats: Workshopruimte

Doordat er jaren lang rondom Heerenveen werd gewerkt in het veenland, kom je nu nog achternamen tegen die te maken hebben met het veen. Ken jij iemand die bijv. van Veen, Venema, Hogeveen of Lageveen heet?

In de naam van Heerenveen (heeren en veen) kun je de invloed van het veen terug vinden en ook in verschillende straatnamen in de wijk Nijehaske (achter het station). Omcirkel op het onderstaande kaartje de straatnamen die je doen denken aan het veen en turf (tip: denk ook aan gereedschap waar turf en veen mee werd verwerkt zoals: jutte, krabber, beugel en baggelbak)

Wist je dat er ook lekkere zandkoekjes zijn die ‘Heerenveense turfjes’ heten?

Jij als échte veenarbeider

Plaats: Workshopruimte

Zoek de tafel waar je de kleding en pet ziet liggen van een veenarbeider. Je ziet ook platte plankjes liggen. Dit zijn 'trappersborden'. Hiermee stampten de veenarbeiders het veen in elkaar zodat er geen lucht en scheuren meer in kwamen.

Trek de kleding aan en bind de plankjes om je schoenen. Probeer een stukje te lopen met de 'trappersborden'. Als je wilt mag je op de foto als veenarbeider.

Hoe voelt het lopen met de trappersborden?

.....

Zou jij deze kleding en schoenen elke dag aan willen hebben? Waarom wel/niet?

.....

.....

Jij weet nu van alles van veenarbeiders. Vond je het leuk om een uurtje veenarbeider te zijn? Gelukkig hoefde jij niet zo hard te werken als een echte veenarbeider.

Wat vind je nu van de rijke veenbazen?

.....

.....

Als je mocht kiezen, was je dan liever veenbaas of veenarbeider?

.....

.....

Zo, dat was het voor nu. Fijn dat je er was. Wat vond je van je bezoek aan het museum. We zouden het leuk vinden als je dit in het gastenboek wilt zetten naast de balie.

Tot de volgende keer!

Groetjes van alle medewerkers van het museum!

